

urine kan aangetoond worden, doch de resorptie schijnt geleidelijk te gaan, want dagen lang na het laatste lavement gaf de urine nog jood-reactie. Daarom is het goed na 4 à 5 dagen met de lavementen op te houden en niet eerder weer te beginnen, dan nadat de sterke jood-reactie uit de urine verdwenen is; gedurende dien tijd mag men verwachten, dat nog steeds jodoform in den darm aanwezig is.

In het begin der ziekte, wanneer lastige tenesmi, frequente bloedige ontlastingen aanwezig zijn, geve men dus de kleine, daarna of in chronische gevallen de groote lavementen. Onnoodig te zeggen, dat het diëet niet verwaarloosd mag worden en men tegelijk of ter afwisseling van de lavementen de gebruikelijke interne middelen (simaruba, salic. bismuth. enz.) kan toedienen.

Met collega OUWEHAND heb ik te Padang verscheidene patiënten met gunstig resultaat op deze wijze behandeld. In eenige gevallen, die door inanitie of darmbloeding ongunstig verliepen, hadden wij gelegenheid de uitwerking te kunnen contrôleeren.

In één geval, waarbij geen lavementen gegeven waren, vertoonde het onderste gedeelte van den dikdarm dysenterische zweren, die zoo talrijk en zoo uitgebreid waren, dat men op het eerste gezicht het normale slijmvlies voor de pathologisch veranderde plaatsen aanzag. Naar het coecum toe werden de zweren kleiner en minder talrijk, terwijl het laatste gedeelte van het ileum slechts hyperaemisch was; een toestand dus, zooals men die voor dysenterie beschreven vindt.

In die gevallen echter, waarbij jodoform-lavementen toegediend waren vond men juist een omgekeerde verhouding; hier toch vertoonde het onderste gedeelte van den dikdarm een eigenaardig glanzend oppervlak, daar littekenweefsel het slijmvlies gedeeltelijk had vervangen, in het colon transversum en ascendens daarentegen waren nog zweren aanwezig, een enkele maal ook in den dundarm. Steeds maakte het op ons den indruk, alsof het genezingsproces slechts zoover, als de lavementen waren ingedrongen, tot stand was gekomen. Het is vooral met het oog op deze waarneming, dat ik later de lavementen zoo groot mogelijk nam, meestal met gunstig resultaat.

Poeloe-Bras,
10 Januari 1896.

Dr. TERBURGH
Offic. v. Gez. 2e kl. O.-I. L.

TOEPASSINGEN DER X-STRALEN-PHOTOGRAPHIE.

Bij het volgen der lectuur over Prof. RÖNTGEN's ontdekking, viel het mij op, dat onder de rubriek „toepassingen op medisch gebied”, niet reeds de aandacht is geschonken aan het volgende:

Een photographie van het abdomen eener gravida zal naar mijn idee, behalve een gedeelte van bekken en wervelkolom het skelet van het foetus moeten vertoonen. Dit beeld kan genomen worden in de richting: linea alba — wervelkolom en in de richting van spina ilei sup. ant. sinistra — spina dextra.

Zoodoende wordt het mogelijk zonder te toucheeren;

- 1°. den vorm van het bekken vast te stellen;
- 2°. nauwkeurig de ligging van het kind te bepalen;
- 3°. vast te stellen of één of meer kinderen aanwezig zijn;
- 4°. in geval sub 3 hun onderlinge ligging;
- 5°. een differentiëel diagnose te stellen tusschen ware graviditeit en zoogenaamde grossesse nerveuse;
- 6°. een differentiëel diagnose te stellen tusschen een snelgroeïenden tumor abdominis en graviditeit.

Gebrek aan instrumenten en materiaal beletten mij, zelf te beproeven, in hoeverre de werkelijkheid aan mijn verwachtingen beantwoordt.

Daarom wensch ik langs dezen weg aan Heeren medici, die wel daartoe in de gelegenheid zijn, deze mededeeling in hun welwillende overweging aan te bevelen.

Amsterdam, 19 Februari 1896.

S. CAPPEL JR., *Cand. Arts.*

HET BOEK VAN HEGAR.

Ter wederlegging der bedenkingen van Dr. D. SNOECK HENKEMANS (zie dit *Tijdschrift*, 1896, I. p. 338) zou ik diens eigene woorden kunnen aanhalen; immers, mijn geachte bestrijder spreekt zelf van het geschrijf over den „blanke-slavinnenhandel” en van de beweringen der „vrije-vrouwen-vereeniging”. Maar ik kan gemakkelijk verder gaan. Om de lezers van dit *Tijdschrift* niet al te zeer te ontstemmen door tal van vervelende aanhalingen, schrijf ik uit het *Maandblad* „Getuigen en Redden” van het jaar 1895 slechts 3 zinsneden af.

1°. De Heer „G. v. JR.”, *Maandblad*, 1 Mei 1895, blz. 51, spreekt van fabrieksmeisjes verlokt in de danshuizen te Amsterdam; dienstmeisjes op één avond met 2 heeren achtereen in een rendez-vous-huis; onnoozele, of door geschenken en allerlei zingenot meegesleepte meisjes, die in de rendez-vous-huizen toegeven aan haar verleiders, wanneer zij (van den Nieuw-Malthusiaanschen Bond) weten geen gevolgen te duchten te hebben.

2°. De Heer H. PIERSON, *Maandblad*, 1 Juli 1895, blz. 84, 1ste kolom, geeselt de mannen van zeer slechten levenswandel, die wel wat voor Steenbeek enz. willen doen (dus rijk zijn), maar geprikkeld worden, wanneer de Federatie loochent „het recht van den man om vrouwen tot slachtoffers te maken, de zeden te bederven, vrouwen te besmetten en haar kroost te vergiftigen”.... „Dit alles klinkt velen, grooten en kleinen, onaangenaam in de ooren en eischt van hen, dat zij het werk der hervorming bij zichzelve aanvangen, „in plaats van straffeloosheid te verlangen voor hun uitspattingen”.

3°. In het *Maandblad* van 1 September 1895, blz. 104, wordt zonder onderteekening met groote instemming en blijdschap overgenomen „een vurige „aanval, door vox in het *Sociaal Weekblad* tegen de bordeelen en de tegenwoordige houding der overheid ten opzichte van de prostitutie ondernomen”. De volgende zinsnede van vox wordt aangehaald, blz. 104, 1ste kolom: „Ik „bedoel de vreeselijke theorieën, die in onze zoogenaamde beschaafde maatschappij door de overheid, voorgelicht door eenzijdig, materialistisch ont-